ואם אשת כהן היא אינה חולצת. הקשה ה"ר משה מבהיים ותחלוץ ומה בכך הא אמרי' בפ"פ שני דיבמות (דף כג.) דספק חלוצה היכא דנכנסה שריא דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואמרינן בגמ' ד) תני שילא אפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן ועל ספק חלוצה לא גזרו ואומר רבי דהאי דאינה חולצת דשמעתין לא משום שאם חלצה (לא) יהא מחויב להוציאה אלא כיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ שלא להוציא לעז על ביתה כעין שמצינו בפרק בתרא דיבמות (דף קיט.) דתנן האשה שהלך בעלה וארתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת ארתה ואמר בגמ' ה) ולעולם אמר זעירי ג' לעצמה ט' לחבירתה וחולצת ממ"ג פי' שאם נתעברה ארתה וילדה מותרת לשוק בלא חליצה ואם לא נתעברה הרי חליצה פוטרת ר' יוחנן אמר לעצמה ג' לחבירתה לעולם ופריך ותחלוץ ממ"ג ומשני גזירה שמא יהא ולד של קיימת ונמצא מצריכה כרוז לכהונה וליצרכה דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרו קא שרו חלוצה לכהונה אלמא אנו מעגנין אשה זו לעולם משום טעמא דנמצא מצריכה כרוז לכהונה ולכך אין אנו מניחים לחלוץ וכל שכן הכא שיש לימנע יותר מחליצה ואיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן. מ"ר: ואם אשת כהן היא חולצת. דאי הוא אפילו כי לא שהה כרבנן כדאי' בהחולץ (יבמות דף לו: ושם) והא דאמרינן לעיל דהלכה כרשב"ג היינו דוקא באשת ישראל[א] אבל באשת כהן לא קי"ל כוותיה להצריכה חליצה הואיל ואשת כהן היא.[ב] מ"ר: **דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינום.** השתא משמע דדרש מלשון זכר ונקבה ולא מיתורא דה' דהזכר ואם נקבה דאם לא כן מאי קפריך בסמוך ומ"ש גבי מילה גבי מילה לרבות אנדרוגינוס והא אדרבה[ג] צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס[ד] אלא ע"כ לאו מיתורא דקרא ממעט ליה מערך איש ואשה אלא ממשמעות דזכר ונקבה הלכך צריך קרא במילה לרבות אנדרוגינוס וכ"מ נמי דגבי קידוש ממעט אנדרוגינוס בלא שום ייתור כדמוכח בפרק טרף בקלפי ביומא (דף מג. ושם) דאמר תנן התם הכל כשרים לקדש כו' ומפרש אשה מנלן אמר קרא ונתן ולא ונתנה כו' והתניא טעמא דממעט אשה ממעט אנדרוגינוס וקשה לרבי דבנדה פרק המפלת (דף כח: ושם) מייתינן הך מילתא דערכין וקאמר טעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלמא מיתורא דואם וה' דהזכר קדשים ואומר רבי דודאי מיתורא קדשים כדמשמע התם והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף מערכין[ה] ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינוס דילפינן מערכין וממילה לא ילפינן דאית לן למילף מערכין לחומרא ופסול לקדש והא דאמר רב בהמפלת (גם זה שם) טומטום ואנדרוגינוס שראו לזבן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ונפקא ליה התם ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ופריך התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס והתניא כו'[ו] דטעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור נמי ספיר ממעטו טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין וי"ל דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו מביאת מקדש כשראה לזבן ואודם כאחת לא ילפינן מערכין אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא לחייבו על ביאת מקדש מיהו קשה לרבי מהא דתני בבכורות בפרק אלו מומין (דף מב. ושם) הזכר ולא הנקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטום ואנדרוגינוס והשתא אמאי איצטריך קרא למעט טומטום ואנדרוגינוס שאינם קדושים לעולה תיפוק ליה משום דילפינן מערכין לחומרא דהיינו חומרא שאין קדושה חלה עליהם ולריך להביא קרבן אחר ובדוחק אומר ר"י דאדרבה היא קולא שאם לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל כעין שמצינו גבי סוכה בפרק לולב הגזול (דף לו:) דתניא ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו בלילות כבימים כו' אמרו לו כל דין שאתה דן שתחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ד' מינין יהא יושב ובטל ומיהו לא דמיא שפיר להתם ודאי סופו להקל שאם לא ימצא ד' מינים כל ימי סוכה נמצא המצוה עובדת וא"ל לעשותה עוד אפילו ימצא אחרי כן אבל גבי קרבן אם אינו מוצא עכשיו אלא אנדרוגינוס אחר זמן ימצא וא"כ תחילתו ו) וסופו להחמיר הוא ועוד אומר רבי דהתם קרא דהזכר גבי עולת נדבה הוא דכתיב[ז] ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יהא יושב ובטל כיון שאינו מחויב שום קרבן.[ח] מ"ר: **הזכר ולא טומטום ואנדרוגינום.** בבכורות בפרק (ט) אלו מומין (מב. ושם) אמר שמי מכאן טומטום ואנדרוגינוס תתן התם טומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד ואמר בגמ' אר"ח מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא אמר ליה (י) אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ומשני שמי מכאן טומטום ומשמע דהכי פריך אלמה תניא הזכר ולא טומטום (א) וכיון דאמרת דספיקא היא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומאי קשיא דבשלמא בהתיא סוגיא דלעיל דהתם פריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא שפיר פריך שהרי אין סברא לומר שיהא ספק לפסוק דודאי ברור למקרא אם הוא זכר או נקבה ואם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה ואם קרא חשיב ליה נקבה א"ל לכתוב למעטו (ד) ו) אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים ויש מהן נקבות וכי האי גוונא שייך שפיר למקרא למעטו כיון שהוא ספק לנו אם הוא זכר או נקבה כעין שמצינו גבי מעשר בהמה דתנן בפ' בתרא דבכורות (דף נח:) ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף ו:) קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ומפרש התם טעמא דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בנגעים ספק בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת ונפקא לן בשלהי מסכת נזיר (דף סה.) דטהור מדכתיב לטהרו או לטמאו שפתח הכתוב תחילה בטהרה ונראה לר' דה"פ מילתא דרב חסדא אבל טומטום קדוש מספיקא משום דכל כמה דמצינן לאוקמי קרא למעט אנדרוגינוס דממעטי להו רבנן מדכתיב הזכר כדדרש התם לעיל לית לן לאוקמי לקרא למעוטי טומטום משום דאם הוא זכר ודאי אין סברא למעוטי ואם הוא נקבה אין צריך קרא דהשתא פריך שפיר מערכין דלא הוה לן למעוטי טומטום כיון דאיכא לאוקמי קרא לאנדרוגינוס ליתא לן למעוטי טומטום מיניה דליכא למימר ואם נקבה לאנדרוגינוס לא איצטריך דכבר מיעטוה מהזכר (פ) מ"מ הוה אמינא נהי דמעטיה קרא מערך איש מיהו לא גרע מאשה ויהא לו לכל הפחות ערך אשה הלכך לאנדרוגינוס נמי איצטריך ואם נקבה לפיכך הוצרכו לתרץ סמי מכאן טומטום והא דתני בפ"ק דחגיגה (דף ד. ושם) זכורך והוציא טומטום ואנדרוגינוס ולא פריך מינה בבכורות לרב חסדא ולישני סמי מכאן טומטום ונראה לר' משום דקרא יתירא (ו) למעט טומטום דתרי זכורך כתיבי והא דפריך בפ"ק דחגיגה בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה זכרות ליחייב קמ"ל דבריה הוא בפני עצמו אלא טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומשני כשביליו מבחוץ ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם ודאי לא הוה צריך קרא למעוטי טומטום דפשיטא בלא קרא דלא מייתי עולת ראייה דהיכי נעביד מספיקא לא מייתי על תנאי דאם נקבה הוא תהא עולת נדבה דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים [ועולת נדבה בעי סמיכה] ואם לא יסמוך טוב שלא יביא כמו שמצינו גבי פסח בפסחים פרק האשה (דף פח:) דתניא חבורה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאה יבלת באחת מהן כולן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כו' עד דפריך וייתי מותר הפסח ומשני משום סמיכה דאילו מותר הפסח בעי סמיכה ואילו פסח לא בעי סמיכה אלמא משום סמיכה נמנעים מלעשות פסח כ"ש מלביא עולת ראייה ובבכורות על מילתא דרב חסדא לא הוה מצי לשנויי כשביליו מבחוץ דכ"ש דלא הוה ליה לקרא למעוטיה. מ"ר. וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעיף ז:

מח ב מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה ה:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שְׁקָל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא כז ג

2 וְאִם נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:
ויקרא כז ד

מוסף רש"י

אם אשת ישראל היא. אם זה שקידשה ישראל הוא, אם תחלון מן הכיסא לאמר קדושין לא תיאסר על בעלה (יבמות לו:). **אם אשת כהן היא.** ואם זה שקידשה כהן הוא, אם תחלון מיאסר עליו, **אינה חולצת.** וסמכינן אולד (שם). **הזכר.** והיה ערכך הזכר, ומריוויי דס"ל נפקא לן ולא טומטוס (בכורות מב.). **אבל יהא בערך אשה.** ערך איש ואשה אין שוין, כדמפרש בפ' בכר שיני (שם). **ואם נקבה.** מריוויי דאם נפקא לן ולא טומטוס (שם, וכעי"ז נדה כח:).

מוסף תוספות

א. כתוס' הרא"ש מוסיף: לחומרא. ב. דלא אפשר, סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה. תוס' בכורות מט. ד"ה כיום (ולגאורה י"ל דהולכים לא כשיטת תוס' הרא"ש שהבאנו שהכין דהלכה כרבנן, אלא כרש"י ומאירי וריטב"א ופי' הר"ן כלן דמשמע שיטתייהו דסמכינן ארבנן לגבי הא, וי"ע.) ג. גבי מילה ניחא דשתם זכר הוי אנדרוגינוס בכלל. תוס' הרא"ש. ד. מיתורא דה"א. תוס' הרא"ש. ה. דכיון דגלי בערכין דלא הוי בכלל זכר וכו' (ו)מילה נמי הוה ילפינן אי לאו דגלי קרא ד"כל זכר". תוס' נדה כח: ד"ה הא. ז. גבי ערכין. תוס' נדה כח: ד"ה הא. ח. כגון שאמר 'הרי זו עולה'. תוס' נדה כח: ד"ה הא. ט. והוי קולא שאינו קדוש, דלא הוה ילפינן מערכין לקולא אלא ממילה לחומרא, ולהכי איצטריך קרא. תוס' נדה כח: ד"ה הא. (וע' מהרש"ל ומהרש"א).

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב [ט]שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא: ר' יהודה מתיר וכו': אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מיערך [ג]דתניא [1]הזכר ולא טומטום ואנדרוגינום יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר [2]ואם נקבה היא [ב]זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינום וסתם

[א]אם אשת ישראל היא חולצת. רב שריפוה. בלא חליצה ועבריתו אדרבן שמעון יהא רעוא דתשרון חלב באחילה: לא לכל אמר ר"י. לא לכל דבר אמר ר"י דאנדרוגינוס זכר הוא אלא לענין מילה בלבד דילף ליה מריבויא דקרא כדלקמן[ב]: שאם אתה אומר. זכר הוא לכל דבר: בערכין יערך. האומר ערכו עלי יעריכהו: הזכר. ה' יתירא קדיש. וגבי נקבה דרש ואם יתירא ולא טומטום ואנדרוגינוס: והא

[ג]ביבמות לו: איתא מסרש"ל, [ד] בכורות מב. ערכין ד: מה כח:, [ה] [בפ קמ:], [ו] [ביר' רש"ל וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי מוכס והוי קולא כיון שאינו מחויב שום קרבן], ז) ס"ל אלא טומטוס דיל"ל שהמקרא מושבו לא זכר ולא נקבה דים מהם זכריים כו',

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הזכר וכו' בבכורות בפרק על אלו מומין וכו' אין לך מום גדול: (ב) בא"ד אמר ליה רבא אלא מעתה וכו': (ג) בא"ד דכיון דאמרת: (ד) בא"ד אלא טומטוס דיש לומר שאין המקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהן זכריים: (ה) בא"ד מהזכר דמ"מ ה"ל נסי: (ו) בא"ד דקרא יתיר איכא למעט:

רבינו חננאל

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת. ורב שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת. א"ל רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי כי דאמרת לצפרא הדר ביה. א"ל יהא רעוא דתשרי תרבא, כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתירה, יהי רצון שתתיר אף החלב. והילכתא כרבינא משמיה דרבא, דהאמר רבינא דהדר ביה רבא מההיא. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס. פי' למולו בשבת. אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא, שאם אי אתה אומר כך יערך. ומנ"ל דלא מערך, דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו', ופשוטה היא.

והא סתם ספרא הוא דבתורת כהנים תניא לה[ט] וסתם ספרא רבי יהודה מ[מ]: **לקדש.** מי חטאת לתת אפר על המים: **מכשיר בקטן ופוסל באשה.** טעמיה מפרש בסדר יומא בפ"ג[נ]: **ובאנדרוגינוס.** שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: **כל זכר.** ריבויא הוא:

מתני' ושכח ומל אם של אחר בשבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך ובהא אפילו רבי יהושע מודה: **אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל אם של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת.** דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת. ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד בחותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: **גמ'** רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו רבי אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר' אליעזר סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ורבי יהושע התם דלאו מצוה הכא מצוה רב יהודה מתני פטור דתניא א"ר מאיר לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר"א סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ור' יהושע התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה פוטר רישא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא להאי גברא מיהא לא איתיהיב: **מתני'** קטן נימול לשמנה נולד לבין השמשות נימול לט' ביה"ש של ע"ש נימול לעשרה יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** אמר שמואל החלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת ת"ש דתני לודא יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת: **מתני'** אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין

מל

(ח) וסתם ספרא רבי יהודה אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אהכל כשרים לקדש חוץ מחש"ו רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ואנדרוגינוס ש"מ ומאי שנא מילה משום דכתיב המול לכם כל זכר: **מתני'** מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: **גמ'** רב הונא מתני חייב רב יהודה מתני פטור רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו רבי אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר' אליעזר סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ורבי יהושע התם דלאו מצוה הכא מצוה רב יהודה מתני פטור דתניא א"ר מאיר לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר"א סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ור' יהושע התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה פוטר רישא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא להאי גברא מיהא לא איתיהיב: **מתני'** קטן נימול לשמנה נולד לבין השמשות נימול לט' ביה"ש של ע"ש נימול לעשרה יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** אמר שמואל החלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת ת"ש דתני לודא יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת: **מתני'** אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין

מל

מסורת הש"ס

(ח) [עירובין לו: וש"נ], נ) יומא מג. יבמות עב: ערכין ג. פרה פ"ס מ"ד, ג) פסחים עב. כריתות יט:, ד) [נ"ל אליעזר], ה) פסחים עב. ע"ש, ו) [נ"ל אליעזר], ז) [יבמות לד.], ח) ערכין ח:, ט) יבמות עא., י) נ"ז שם:, כ) יבמות מז: עא:, ל) [מוקצי פרשה ג], מ) [סנהדרין פו.], נ) [דף מג.], ס) [לעיל סט.], ע) [במדבר טו],

תורה אור השלם

1 זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר: בראשית יז י

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסתם ספרא ר' יהודא. נ"ב וא"ע מן מ"ל דה דף מו: (ב) תוס' ד"ה הזכר יתיבא למעוטי לה לטומטום: (ג) בא"ד ספיקא הוא וכי איצטריך:

גליון הש"ם

מתני' ור' יהושע פוטר. עי' ממנחות דף סד ע"א תד"ה ואפי' נתכפר:

רבינו חננאל

ומסקינן בה ומאי שנא גבי מילה, דכתיב המול לכם כל זכר, כל לדבות. ויש מי שאומר הילכתא כרבנן דאמרי ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת, ואין הלכה כר' יהודה. ומדחזינן רב חסדא דריש לטעמיה דר' יהודה ש"מ הילכתא כוותיה. מתניתין מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את שלאחר השבת בשבת חייב וכו'. רב הונא מתני חייב, ורב יהודה מתני פטור. פי' רב הונא מתני חייב דמוקים ליה למתניתין כר"ש, דאמר ר"ש לא נחלקו ר' אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו (ח) דקיי"ל סתם משנה ר' מאיר ובהא תנא דבי ר' חייא פליגי עליה. ורב הונא דמוקים לה כר' שמעון כוותיה עבדינן. וחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע דברים ברורין הן, (שנים) ושניהם מע"ז א

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. תימה ממאי מיצטריך למיתני האי כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה: **אבי הבן אומר כו'.** רבינו שמואל גרים אבי הבן בריש והדר המל אומר וכבר הניחו לעשות כן לבדך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע דאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ז. ושם) בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ועוד [ט] דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ור"ת[א] החזיר המנהג לקדמותו וגרס המל בריש והדר אבי הבן כמו שכתוב בכל הספרים וכן מוכח כולה סוגיא מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו[ב] ועוד דגבי גר דבסמוך גרס בריש המל כו' והדר המברך אומר אקב"ו למול את הגרים ונראה הוא שזהו כנגד ברכת אבי הבן והתם א"א לשנות הגירסא שיש באותה ברכה להטיף מהן דם ברית כו' ברוך כורת הברית משמע דכל זה הוא אחר המילה ועוד דהמברך מברך לעולם אחר המילה כמו במילת קטן והיא דפסחים ה"פ[ג] בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מר סבר דמשמע מעיקרא טפי מלהבא ומר סבר להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמרינן דכל המצות מברך עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה[ד]: **ידיד מבטן.** אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו שנקרא ידיד שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי כדברשינן במנחות בפרק כל המנחות (ד' נג: ושם)[ה] ושלשת האבות נזכרים חוק בשאר שם הוא יצחק[ו] ויעקב ויעקב הוא בית קדש הוא יעקב ויעקב הוא ובניו כמו שתרגם יונתן הלאלאים והלפיעות בניא ובני בניא (ישעיה כב) כלומר יוצאי יעקב[ז]: **במצותיו** וצונו למול את העבדים. שנאמר יליד בית ומקנת כסף (בראשית יז):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין. אבל נותנין לתלויה ביום טוב. ולריך לפרש ולומר שאם היה עושהו מאתמול לא היה טוב כל כך וחזק והא דתניא בפרקין דלעיל (ד' קנד. ושם) דאין מסגנין את המרדל במסגנת שלו בי"ט אם היה עושהו מאתמול לא היה מתקלקל: **דרבי אליעזר עדיפא מדר"א.** תימה ולר"א מיקשה ליה הנהו קראי דדרים בפ"ק דמגילה (ד' ז:) דקאמר ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר וכו' וכ"ת ר"א הוה דרים הוא לדרשה אחרינא א"כ מנ"ל התם דרבי יהודה הוה מפליג לימא דרבי יהודה הוה דרים ליה לדרשה אחריתי כר' אליעזר ונראה דבדאורייתא מודה ר' אליעזר דמכשירין דאפשר אסורים[ט] וכי תרי להו הכא ה"מ בהאי ערלי דאינו אלא מדרבנן גזירה אטו אהל קבע דאמרינן בגילה בפרק המביא (ד' לב:)[י] מיהו קשה מנ"ל[יא] דעדיפא דילמא בהא מודה אפילו רבי יהודה[יב]:

אלא

ביו"ט ואין צ"ל בשבת, וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביו"ט. ומפרקינן ר' אליעזר סבר לה כר' יהודה דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש. וזה שמתיר ר' אליעזר לעשות אהל לכתחילה ביו"ט לתלות המשמרת מפני שהוא מכשירי אוכל נפש, כדי לשמר היין לשתות בשמחת יו"ט. ונמצא ר' אליעזר מיקל מר' יהודה שר' יהודה אינו מתיר אלא במכשירין שאי איפשר לעשותן מעיו"ט, אבל במכשירין שאיפשר לעשותן מעיו"ט כגון שימור היין וכדומה לו אוסר, ור' אליעזר מתיר אפילו בזה. ואין הלכה כר' אליעזר. **מתני' וחכ"א אין תולין את המשמרת ביו"ט.** איבעיא לן תלא מאי,

אלא. פי' הכי"ן. ד. אבל כשמברך אחר, לא. תוס' פסחים ז. ד"ה בלבער. ה. וקדשו הקב"ה מן הבטן שדורש במדרש דכתיב באברהם 'כי ידעתיו' וכתיב בירמיה 'בטרם אצרך בבטן ידעתיך'. תוס' מנחות נג: ד"ה כן. ו. שקראו הקב"ה 'יצחק' עד שלא נולד. תוס' מנחות נג: ד"ה כן. ז. כיון דהתירה התורה אפי' מכשירין שיש בהן מלאכה גמורה בשא"א לעשותן, אף רבנן התירו מלאכות שלהן אע"פ שאפשר לעשותן מעיו"ט. רשב"ם. ח. דר"א מדר' יהודה. רשב"ם. ט. [ומתיר] במלאכות דרבנן, ומדר' אליעזר נשמע ליה. רשב"ם.

נד א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ד:

נה ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה:

נו ג מיי' שם הלכה ה טור וש"ע שם סעיף ו:

נז ד מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסה שם סעיף ח:

נח ה מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסה סעיף ה:

נט ו מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יב:

א ז מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יז ופ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין סה עה טוש"ע ס"ח סי' שטו סעי' ט וסי' שיט סעיף ט וסי' תקי סעיף ד:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' העומדין שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה כלי"ל וכן בתוס': (**ב**) שם תלקנו צורנו לוה:

מוסף רש"י

את רוב גובהה. של אותה שוהה ולא מיתמא רוב הקיפה (יבמות מז:) אע"ג דאין רוב הקיפה (שם עא:). **קטן המסורבל בבשר.** לשון מלגנוס הוא כמו (דניאל ג) כפיתו בסרבליהון (ע"ז ב:) המלוגס בבשר כסרבל (קדושין עה.).

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

בזמן שקשור ותלוי. שם כל שעה (סוכה כז:) שאינו נגרר באדק, שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (לעיל קכה:). **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בוצה ולא מוסיף (סוכה שם). **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קממת אהל (שם) דמיחזי כמוסיף על הבגין (לעיל קכה:) דדמי לבוצה שמוסיף על קממת הבית, אע"פ שאחריני הוא שהרי יחזור ויפתחנו (ערובין מד:). שאין עושין אהל ארעי. לפרום מחצלת על ד' מחילות או על ד' קונדסים להיות לא לאהל מן החמה, ודוקא גג אבל מחילה לאו אהל הוא ומי לפורסה לגמיעות, כדאמרינן ערוכין (לד:) בעובדא דשמואל, ופקק המלון דממתיתן משום דבגין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבגין (לעיל קכה:) וגר' רש"ל: דמתני' הוי למעלה בגג ולא מן הצד). **אלא להוסיף.** כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ונאמר פושטה, דומיא דפקק דמוסיף בעצמה הוא (שם). **אין בין יו"ט לשבת.** להיות מותר לכתחילה ביו"ט מה שאסור בשבת, אבל לענין עושין יש הרבה, אבל בפקילה ובכרת וזה בלאו גרידא (מגילה ז:).

מוסף תוספות

א. ז"ל, אחיו. מי' הכי"ן. **ב.** [ד]אי מקמי מילה, 'כשם שאתה מכניסו מיבעי ליה. ריטב"א. **ג.** דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר,

---

פרע. גילה: **גמ' רוב גובהה.** לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד: **קטן המסורבל בבשר.** פלטר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכסהו: **כל זמן שמתקשה.** ומתוך הקישוי מתפשט בשרו: בדשמואל גרסינן **ונראה מהול** במתניתא גרסינן **ואינו נראה מהול: אינה ביניהו נראה ואינו נראה.** לשמואל נראה מהול הוא דאין לריך למולו הא נראה ואינו נראה לריך למתניתא אינו נראה הוא דלריך הא נראה ואינו נראה אינו לריך: **אשר קידש ידיד מבטן.** יאחק קרי ידיד על שם אשר אהבתא (בראשית כב): **מבטן.** דקודש שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: **בשארו.** בבשרו: **שם.** חק של מילה: **ואחריו.** אחריו: **חסד באות.** זו של ברית קדש: **לזה להליל ידידות שאירנו משחת.** מגיהנם דכתיב גם את בשר בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין את המשמרת. שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לבל לא בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין אשטנד"א. ואע"ג דעביד אהל שרי בי"ט כדמפרש בגמרא. אבל בשבת מיתלא לכתחילה לא אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסנן דאין דרך בורר בכך: **גמ' פקק החלון.** כגון ארובת הגג: **אלא להוסיף.** כגון פקק זה שאינו אלא תוספת ערלי על האהל: **סבר ליה כרבי יהודה.** הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא: **שאי אפשר לעשותן מעי"ט.** כגון שפוד שנרגס בי"ט: **עדיפא.** חזקה. דהוא שרי אפילו מכשירין שאפשר מעיו"ט: **הלה לוזא בסילבא.** תלה כלי קטן במגוד: **ה"נ דמיחייב.** והכא מאי חיובא איכא בהאל ערלי בגין גמור לא הוי ומדרבנן הוא דמיתסר: אלא

ג) [תוספ' פנ"ז], **ד)** [מנחות מג. תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו], **ה)** הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד לוה כמיו"ק], **ו)** [נדרים לב.], **ז)** לעיל קכה: עירובין מד. סוכה מז:, **ח)** [תוספ' סוכה פ"א לעיל קכה: וש"נ], **ט)** [תוספ' מגילה פ"א] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל ס: קכד., **י)** [פסחים ז:], **יא)** [ועי' תוס' מנחות נג: ד"ה בן], **יב)** [עי' תוס' דפסחים סח: ד"ה מה לאיה לשון],

תורה אור השלם

1 כה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי:
ירמיהו לג כה

לעזי רש"י

פלטר"י [פילטרי"ן]. מרופד.
אשטנד"א [אישטינד"א]. מסננת.

רבינו חננאל

א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכו', וכן הלכתא. **ואם בעל בשר הוא מתקנו מפני מראית העין,** כלומר אע"פ שהציצין הללו אינן חופין רוב גובהה של עטרה, מתקנן מפני שלא יהא נראה כערלה. אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה [ונראה מהול אין צריך למול. במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה] שאינו נראה מהול צריך למול. ואמרינן מאי ביניהו, איכא ביניהו נראה ואינו נראה צריך למול, פירוש לשמואל דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול, אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. לרשב"ג דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. פי' מסורבל, מסובך בבשר כדכתיב כפיתוהו סרבליהון וכו'. **מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל.** פי' מי שמל ולא פרע את המילה, כלומר לא קרע את העור וגילה את העטרה, כאלו לא מל.

הדרן עלך ר' אליעזר אם לא הביא.

עז ותחלה לאל אבי.
שית עזר גלילין.
חלץ באדר וההלין.
בפ' ר' אליעזר תולין.

פרק עשרים

ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט וכו'. ואקשינן עלה השתא ר' אליעזר להוסיף באהל עראי מחמיר ואמר אין מוסיפין לכתחלה (שאי) [שרי. מאי היא], דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו כו', ופקק זה כגון מסך לסתום בו חללו של חלון, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהלי עראי בתחילה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת, לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין

ה) ימנות מז: עמ:, **ו)** [תוספ' פנ"ז], **ז)** [מנחות מג. תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו], **ח)** הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד לוה כמיו"ק], **ט)** [נדרים לב.], **י)** לעיל קכה: עירובין מד. סוכה מז:, **יא)** [תוספ' סוכה פ"א לעיל קכה: וש"נ], **יב)** [תוספ' מגילה פ"א] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל ס: קכד., **יג)** [פסחים ז:], **יד)** [ועי' תוס' מנחות נג: ד"ה בן], **טו)** [עי' תוס' דפסחים סח: ד"ה מה לאיה לשון],

אלא אמר אביי מדרבנן. קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דחול: **מנקיט.** מלקיט: **חומרי מתנייתא.** כללות של ברייתות. חומר קשר. כלומר כללות שמצא בברייתות בגוד לבדה ובמשמרת לבדה ובכילה לבדה ובכסא גלין לבדה ושנתן כולן הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: **הגוד.** הוא עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שניים ועובדי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליהם לנון ושוטחין אותו ופיו מתוח ע"ג יתידות והרוח עובדת מתחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: **גילה.** שיש [א] בגגה טפח: **וכסא גלין.** כמו מטה גלגליתא דכילה (לעיל דף מז:) והוא שם מקום ומפרקין מטותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן ומחזירין ומחזירין אותן: **לא יעשה.** דאהל ערלי ניתנו וכסא גלין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק: **אבל מטה.** שלנו המחוברת ועומדת אם היתה זקופה או מוטה על גדיה מותר לנטותה ליסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא: **כסא טרסקל.** כך שמו ובלע"ז פלודשטויילי"ר ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרולה ליסב עליו נוטהו ויושב על ד' רגליו: **ואסלא.** עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוש עליו נקוב לצדי הכסא. מותר לנטותו לכתחילה דהא עביד וקאי: **שימר.** נתן שמריס לתליה וסינן: **חייבא חטאת.** דלאו תכשיט הוא אלא משוי: **פטורה.** דתכשיט הוא ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא: **יולאה אשה.** דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא: **משום מאי מתרינן ביה.** למשמר: **משום בורר.** דהאי גמי בורר הוא: **בווטי דידי מסתברא.** דאי אתרו ביה משום בורר אבל לרבי זירא אי אתרו ביה משום בורר דהא דמי לבורר שאוכל למטה ופסולת למעלה מה שאין כן בבורר קטנית שהפסולת למטה: **עליה לפולה לא יעשה.** לשטוח טליתו על גבי ארבע יתידות ליבן מתחתיה ולאשיו מתכפלין לכאן ולכאן לגד הארץ והויא ליה לכתליס להגן מן החמה דהוי אהלא: **ריך עליה.** מבעוד יום: **חוט או משיחה.** ונתנה על הגם שעל הקנוף כשהיא מכופלת וכרך עליה חוט למשכה בו לפורסה לכאן ולכאן מותר למושכה בו בשבת דמוסיף על אהל ערלי הוא ואינו כעושה לכתחילה: **בדקרמנאי.** היינו גלגליתא[ז] שפורקה ומחזירה והוא שם מקום. לשון אחר קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן: **דרמי.** כרך עליה חוט: **לדדידן.** מטה שהיתה זקופה והוא מושיבה על רגליה: **דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא.** בגיני שבת ראיתים פרוסות ולבקר ראיתים מושלכים לארך. אלמא מותר לפורקה וה"ג מותר לנטותה: **וילון.** מסך שכנגד הפתח: **מותר לנטותו.** שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג: כילת

אלא אמר אביי[א] מדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני [ב]הגוד והמשמרת כילה וכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור [ג]אהלי קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת [ד]אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה: ואין נותנין לתלויה בשבת: איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא [ה]שימר חייב חטאת מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מתקיף לה רב יוסף אלמה לא הרי עיר של זהב דר"מ מחייב חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מאי היא [ו]דתניא [ז]לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצאה פטורה [ח]ר"א אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה א"ל אביי מי סברת ר"א אדר"מ קאי דאמר חייבת חטאת אדרבנן קאי דאמרי פטור אבל אסור ואמר להו איהו מותר לכתחילה [ט]משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד אמר רבה כוותי דידי מסתברא מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח הפסולת אף הכא נמי נוטל את האוכל ומניח את הפסולת אמר ר' זירא כוותי דידי מסתברא מה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכא נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה תני רמי בר יחזקאל [י]טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה בעא מיניה רב כהנא מרב כילה מהו א"ל אף מטה אסורה מטה מהו א"ל אף כילה מותרת כילה ומטה מהו א"ל כילה אסורה ומטה מותרת ולא קשיא הא דקאמר אף מטה אסורה בדקרמנאי הא דקאמר ליה אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל כילה אסורה ומטה מותרת כדדידן אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא רמיא [יא]אמר רב משום רבי חייא [יב]וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו ואמר שמואל משום רבי חייא

דבעינן אחר לא הוה שרי כדאשכחן בפרק בתרא דעירובין (דף קב.) כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פושטה דמוסיף על אהל ערלי הוא אי נמי כריכת חוט או משיחה מועלת אלא שייר בה טפח[ד]: **בעא מיניה רב כהנא מרב בו'.** וגרסה לר"י שאלה לו סתם בכל כילות אם הם מותרות אמר ליה אפילו מטה יש מהן שאסורות הדר בעא אם כל מטות אסורות אמר ליה אף כילות מותרות אמר ליה כיון שאין אתה מחלק בשניהם מהו להשוותן כילה ומטה ובמקום שאסור בזה כנגדו אסור בזה א"ל כילה אסורה ומטה מותרת וכן יש לפרש ההיא דפרק אלו טרפות (חולין דף נג.) יש דרוסה לחתול א"ל אף לחולדה יש דרוסה יש דרוסה לחולדה[ח] א"ל אף לחתול[ט] אין דרוסה[יא] לחתול ולחולדה יש דרוסה או אין להם דרוסה א"ל[יב] לחתול יש דרוסה ולחולדה אין דרוסה ומפרש התם דבגדיים וטלאים יש דרוסה לחתול ולא לחולדה ובאימרי רבדי אין דרוסה אפילו לחתול ובעופות יש דרוסה אפילו לחולדה ויש לישב כעין שפירש[יג] הר"ר יצחק בן ר"מ (פי') התם[יד] שכשהיה עוסק באימרי[טו] שאלו אם יש דרוסה לחולדה[טז] וכן כולם.[יז] מ"ר: **אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל.** הוה מצי למימר כי ההיא דשנינו בסמוך לכילי דבי רב הונא וא"ל כדרמי בר יחזקאל הוו:

שאין

אסורה. פי' מטה דקרמנאי, היא מטה של פרסיים, ורב לטעמיה דאשכחינן בסוף כירה רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מיטה של פרסיים בשבת חייב חטאת. ומסתברא דהאי מיטה של פרסיים לא יתכן לו להחזירה אלא אם יתקע, לפי שמלבנותיה וכריעה דחוקין ואינן נשלבין אלא אם יתקע בהן, וכיון שתקע בהן חייב. כילה היא כילה שיש בגגה טפח או בפחות משלשה סמוך לגגה טפח, שמצינו באהלי טומאה טפח, והנה נטה אהל קבוע וחייב חטאת כמיטה כדאמרן. תוב בעא מיניה כילה מהו, וא"ל אף מטה מותרת מכלל ששתיהן מותרות. כילה שאין בגגה טפח ויש עליה חוטין קשורין מאתמול והוא כגון הטלית שאמר רמי בר יחזקאל, ומיטה היא גיליתא מיטה שהמחזירה אין צריך לתקע שמלבנותיה וכריעה אינן דוחקות וברפיון נכנסין ויוצאין. תוב בעא מיניה כילה ומיטה מהו. א"ל כילה אסורה ומיטה מותרת, פי' כילה אסורה שיש בגגה טפח, ומיטה מותרת כדידן, והיא מיטה גיליתא שהיו מחזירין אותה בשבת בבית רב חמא ומפורש בסוף פרק כירה. והני כילי דבי רב הונא ודבי רב פפא בריה דרב יהושע דהוו מאורתא נגידין ובצפרא חביטא רמין, יש מי שאומרים משלכות היו בארץ שאסור לטלטלם בשבת. ואנו קבלנו מרבותינו כי נטויות היו מע"ש ומשותות למעלה כמין כפותות, ובבקר היו משפיעין ומשרבבין אותן למטה ונמצאו מוסיפין, כחכמים שחולקין על ר' אליעזר ואומרים מוסיפין (באוהלי) [לאהלי] עראי בשבת ואין צ"ל ביו"ט, וכדאמרינן בהמוצא תפילין דיהודו דיהודו ובמדרש בעו טולא ובלילא בעו אוירא, אתו לקמיה דרב, א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פושטה, דמוסיף על אוהלי עראי הוא ושפיר דמי. ובתרה אמ' הא שמעתא דשמואל כילת חתנים וכו', שמעינן מינה דכולהו חד טעמא אינון. **אמר רב משום ר' חייא** וילון, פי' פרוכת, מותר לנטותו ומותר לפרקו, וזה בזמן שכרוכין עליו ב' חוטין או משיחות דלא גרע מטלית כפולה.

והיא זקופה ומרביצה [נ"א: ומרכינה] לישן עליה, הואיל ולבבה עשויה אינה חשובה כאהל. וכן כסא לשבת בו. וזה שאמר גורר אדם מיטה וכסא וספסל שלשתן טעם אחד הן. טרסקל, היא קערה פשוטה כגון שלחן קטן, וכדתניא ר' יוסי בר' יהודה נענ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו, גם זה לגביו עשוי לאכול בו או לתת בו חפצים. אסלא, הוא ספסל של ברזל, דתנן המאסלא מדרס [וטמאה] (ו)טמא מת, פרשה היא טמאה מדרס, והברזל טמא טמא מת. וספסל זה של ברזל ועליו עור נטוי לישב עליו, דתנן עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח, ואמרינן בתחילת עירובין מאי עור אסלא, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (עור אסלא) עור כסא של בית הכסא, והוא שאמרנו ספסל של ברזל נטוי עליו עור נקוב באמצע כשיעור סיט הן חסר הן יתר, ויושב עליו אדם ותחתיו גרף כדי לקבל בו הרעי, לפיכך נקרא עור כסא של בית הכסא. אילו כולן מותר לנטותן בתחילה. **ואין נותנין לתלויה בשבת.** ר' אליעזר דתני נותנין לתלויה בשבת סבר מותר לשמר בתחילה בשבת, וחכמים אוסרין. ואיבעיא לן אליבא דרבנן שימר מאי. ואמר רב כהנא חייב חטאת, ופי' שימ(ו)ר בשוגג חייב חטאת דלא אשכחן במזיד בשבת חייב חטאת, אלא כל שהוא בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב מיתה. ועל זה הטעם אמרו משום מאי מתרינן ביה, רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקיד. סברי בורר ומרקיד שניהן אבות מלאכות הן, ובורר ומרקיד כעין דבר אחד הן, ולא נחלקו בשמותן אלא מפני שהיו במקדש. ולמדו (רבא) [רבה] ור' זירא אלא להודיענו שאם התרו בו משום מרקיד אליבא דרבה אינו חייב, וכן אליבא דר' זירא אם התרו בו משום בורר, והילכתא כר' זירא. **תאני רמי בר יחזקאל טלית כפול לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור.** פי' אדם שקפל טלית וקשרה בין ב' כתלים והדביק קצוות הטלית בארץ ונכנס לישן תחתיה בגגה באמצע, ושופעת ויורדת למטה בארץ כמלוא קומת אדם ברוחב, אהל עראי הוא. ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות

אלא אמר אביי מדרבנן. ואף על גב דתלא כוזא בסיכתא אפילו איסור דרבנן ליכא במילי דרבנן שייך שפיר לחלק אבל אי במשמרת מדאורייתא אסור אין שייך לחלק. מ"ר: **כסא גלין.** לא כפי' הקונטרס מטה גלגליתא דאילהי כירה ואסור משום שמא יתקע דכולה שמעתא איירי באיסור אהל אלא היינו [כעין] מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמושיב תחילה המטה ואחר כך פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור כדאיתא בגילה בפ' המביא כדי יין (ד' לג.) דפוריא אסור מלמטה למעלה. מ"ר: **כסא טרסקל.** יש בהן עור וכשרולה ליסב עליו נוטה העור ויושב על ד' רגליס כדפירש בקונטר' וכגון שהוא קבוע בכסא דאם לא כן היה אסור לנטותו כדאמר בפ' המביא (שם דף לב:) אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי פירוש כשנותנין עליס מכאן ומכאן ונותנין עליהס עליס ארוכים ארכן לרחב של אלו ובמביא תחילה עליס שנותן למעלה ואחרי כן עליס שמכאן ומכאן אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות ושרי וכה"ג קרי מלמעלה למטה מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא פירוש כשנותנין ביליס ע"ג האסכלא שקורין גרדיי"ל וכשנותנין הביליס תחילה ואוחז בהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן שרי דהיינו מלמעלה למטה וכן קידרא שמושיבה על שתי חביות שלריך לאוחזה בידו ואחר כך לסדר תחתיה החביות וכן חביתא חביות שמסדרין באוכר ומושיבין אחת על גבי שתיס וכן פוריא לפרוס העור תחילה באויר ואח"כ להביא המטה תחתיו ומיהו יש לפרש הך דשמעתא באינו קשור ומיירי כגון שעושה מלמעלה למטה אבל משמע דבכל ענין מיירי. מ"כ. וכל הגהו דאסרינן בביצה אומר ר"ת דדווקא דבריס שיש להס מחילה עד לארץ אבל להושיב הקדרה על טרפיד בי"ט שרי אפילו מלמטה למעלה להביא הטרפיד תחילה ואחר כך להושיב הקדרה וכן להושיב השולחן[א] על גבי ספסלין[ב] וביעתא וקידרא וחביתא ופוריא י"ל שיש להס מחילה.[ג] מ"ר: **מי סברת דר' אליעזר קאי אדר"מ בו'.** [ד]לא ידע רבי מאי קמשני[ד מ"ה]: **מה דרכו של בורר.** לא תקשה אהביה דשילהי כלל גדול (לעיל דף עד.)[ה] כמו שפי' שם (בד"ה בורר ואוכל)[ו]: **כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה.** כגון שייר בה טפח

מוסף תוספות

א. שאין לו רגלים. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ב. שיש להם רגלים דקים. רשב"ם. דמתחילה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן וכו' דהואיל ואין להם מחיצות שרי. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ג. לצדדים המגיעות לארץ. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ד. אכתי ר' מאיר מחייב חטאת ור' אליעזר שרי לכתחילה. רי"ל וכו'. תוס' הרא"ש. ה. [דהתם] משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך. תוס' לעיל עד. ד"ה בורר ואוכל. [ופסולת מתוך אוכל] דרך ברירה יותר. [והכא] משמע שדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת. ריטב"א שם ד"ה אבל פסולת. ו. [דהכא] בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה, [דהכא] במשמר איירי. תוס' לעיל עד. ד"ה בורר ואוכל. [והתם] כשפסולת מרובה. כי כן דרך ליטול ביד מה שהוא יותר מרובה. ריטב"א שם ד"ה אבל פסולת. ז. אלא כולה כרוכה, דכריכת חוט או משיכה חשיב כאלו היתה פרוסה טפח. רא"ש סימן נ'. דאי בפורס טפח, מאי שנא כרך עליה חוט או משיחה, תיפוק לי משום פריסת טפח. רשב"ם. ח. בכל מקום. תוס' הרא"ש מולין נג. ד"ה יש. ט. פעמים. תוס' מולין נג. ד"ה יש. י. והדר בעי מיניה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יא. כיון דזה וזה פעמים יש דרוסה ופעמים שאין דרוסה שוים הן או לאו. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יב. יש דבר שדבר וכו'. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יג. בתוס' הרא"ש כתוב שפירשת בבאן, וה"ר יצחק בר מאיר פירש התם וכו'. (ועי' מהרש"ל). יד. דכל הנך בעיות הוי בכמה זימנין, דפעם ראשונה הי' עוסק בעופות ושאלו אם יש דרוסה לחתול, והשיב לו רב אפי' לחולדה יש דרוסה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. טו. רבריבי. תוס' הרא"ש. טז. אם לאו והשיב לו אפי' לחתול אין דרוסה ושוב הי' עוסק בגדיים וטלאים ושאלו חולדה וחתול יש להם דרוסה או לא. וא"ל לחתול יש דרוסה ולא לחולדה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יז. וכן היה מפרש [עובדא דהכא]. תוס' מולין נג. ד"ה יש.

רבינו חננאל

וסליקא חיובא מדרבנן (ובלבד) שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. מנקיט **אביי חומרי מתנייתא ותני. הגוד והמשמרת כילה וכסא [גלין]** לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור, כלומר איסורא דרבנן, אהל קבוע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת. אבל המיטה והכסא והטרסקל והאסלא מותר לנטותו בתחילה. **פי' משמרת,** הא דאמרן והיא מסנגת של יין. **גוד,** הוא חמת מים, בלולב (הגזול) [וערבה] [דף מח] משכיה דההוא גברא דעבדינן ליה גודא ומלינן ביה מיא, והולכי דרכים נועצים יתידות בארץ וקושרין (אחת) [חמת] זה בחוטין עבין ותולין אותו באילו היתידות [כדי] להצטנן מימיו. **כילה,** שיש בגגה טפח. **כסא גלין,** הוא של חוליות טוענין עליו קרשים ויושבין עליו וכשעומדין פורקין אותו. **מיטה,** כגון הא דידן ולא בריירא לן מלאכתה, אלא דברים מוכיחין שהיא מיטה גיליתא [נ"א: גללניתא], והכרעים שמחזיר רפויין הן, ולפיכך היא מותרת, כדאמרינן [לעיל מז:] אם היה רפוי מותר, ולגבה היא עשויה. ויש מי שאומר מטה שהיא זקופה ומרביצה [נ"א: ומרכינה] לישן עליה, הואיל ולבבה עשויה אינה חשובה כאהל. וכן כסא לשבת בו. וזה שאמר גורר אדם מיטה וכסא וספסל שלשתן טעם אחד הן. טרסקל, היא קערה פשוטה כגון שלחן קטן, וכדתניא ר' יוסי בר' יהודה נענ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו, גם זה לגביו עשוי לאכול בו או לתת בו חפצים. אסלא, הוא ספסל של ברזל, דתנן המאסלא מדרס [וטמאה] (ו)טמא מת, פרשה היא טמאה מדרס, והברזל טמא טמא מת. וספסל זה של ברזל ועליו עור נטוי לישב עליו, דתנן עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח, ואמרינן בתחילת עירובין מאי עור אסלא, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (עור אסלא) עור כסא של בית הכסא, והוא שאמרנו ספסל של ברזל נטוי עליו עור נקוב באמצע כשיעור סיט הן חסר הן יתר, ויושב עליו אדם ותחתיו גרף כדי לקבל בו הרעי, לפיכך נקרא עור כסא של בית הכסא. אילו כולן מותר לנטותן בתחילה. **ואין נותנין לתלויה בשבת.** ר' אליעזר דתני נותנין לתלויה בשבת, וחכמים אוסרין. ואיבעיא לן אליבא דרבנן שימר מאי. ואמר רב כהנא חייב חטאת, ופי' שימ(ו)ר בשוגג חייב חטאת דלא אשכחן במזיד בשבת חייב חטאת, אלא כל שהוא בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב מיתה. ועל זה הטעם אמרו משום מאי מתרינן ביה, רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקיד. סברי בורר ומרקיד שניהן אבות מלאכות הן, ובורר ומרקיד כעין דבר אחד הן, ולא נחלקו בשמותן אלא מפני שהיו במקדש. ולמדו (רבא) [רבה] ור' זירא אלא להודיענו שאם התרו בו משום מרקיד אליבא דרבה אינו חייב, וכן אליבא דר' זירא אם התרו בו משום בורר, והילכתא כר' זירא. **תאני רמי בר יחזקאל טלית כפול לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור.** פי' אדם שקפל טלית וקשרה בין ב' כתלים והדביק קצוות הטלית בארץ ונכנס לישן תחתיה בגגה באמצע, ושופעת ויורדת למטה בארץ כמלוא קומת אדם ברוחב, אהל עראי הוא. ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות

ב א ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז ופכ"ב שם הלכה כח סמג לאוין סב טוש"ע ח"ח סימן שטו סעיף ג ד ו ט:
ג ג מיי' פכ"ב שם הלכה מז:
ד ד מיי' שם הלכה כח סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
ה ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד סמג שם:
ו ו מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה ז סמג שם:
ז ז ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כט סמג שם טוש"ע ח"ח סי' שטו סעיף י:

מוסף תוספות

א. שאין לו רגלים. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ב. שיש להם רגלים דקים. רשב"ם. דמתחילה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן וכו' דהואיל ואין להם מחיצות שרי. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ג. לצדדים המגיעות לארץ. תוס' ביצה נב: ד"ה מלמטה. ד. אכתי ר' מאיר מחייב חטאת ור' אליעזר שרי לכתחילה. רי"ל וכו'. תוס' הרא"ש. ה. [דהתם] משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך. תוס' לעיל עד. ד"ה בורר ואוכל. [ופסולת מתוך אוכל] דרך ברירה יותר. [והכא] משמע שדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת. ריטב"א שם ד"ה אבל פסולת. ו. [דהכא] בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה, [דהכא] במשמר איירי. תוס' לעיל עד. ד"ה בורר ואוכל. [והתם] כשפסולת מרובה. כי כן דרך ליטול ביד מה שהוא יותר מרובה. ריטב"א שם ד"ה אבל פסולת. ז. אלא כולה כרוכה, דכריכת חוט או משיכה חשיב כאלו היתה פרוסה טפח. רא"ש סימן נ'. דאי בפורס טפח, מאי שנא כרך עליה חוט או משיחה, תיפוק לי משום פריסת טפח. רשב"ם. ח. בכל מקום. תוס' הרא"ש מולין נג. ד"ה יש. ט. פעמים. תוס' מולין נג. ד"ה יש. י. והדר בעי מיניה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יא. כיון דזה וזה פעמים יש דרוסה ופעמים שאין דרוסה שוים הן או לאו. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יב. יש דבר שדבר וכו'. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יג. בתוס' הרא"ש כתוב שפירשת בבאן, וה"ר יצחק בר מאיר פירש התם וכו'. (ועי' מהרש"ל). יד. דכל הנך בעיות הוי בכמה זימנין, דפעם ראשונה הי' עוסק בעופות ושאלו אם יש דרוסה לחתול, והשיב לו רב אפי' לחולדה יש דרוסה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. טו. רבריבי. תוס' הרא"ש. טז. אם לאו והשיב לו אפי' לחתול אין דרוסה ושוב הי' עוסק בגדיים וטלאים ושאלו חולדה וחתול יש להם דרוסה או לא. וא"ל לחתול יש דרוסה ולא לחולדה. תוס' מולין נג. ד"ה יש. יז. וכן היה מפרש [עובדא דהכא]. תוס' מולין נג. ד"ה יש.

רבינו חננאל (המשך)

משלשה לפיכך פטור אבל אסור, ואם היו עליה חוטין מאתמול ונטה אותה מותר. **והא** דבעיא רב כהנא מרב כילה מהו, א"ל אף מיטה אסורה מכלל שגם כילה